

## ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ДО ВИКЛАДАННЯ ВАЛЕОЛОГІЇ В СІЛЬСЬКІЙ ШКОЛІ

**Постановка проблеми.** Питання підготовки вчителів залишається провідним у сучасній вищій школі. Зміни в змісті й структурі загальної середньої освіти мають глибинний характер і потребують розв'язання проблем підготовки такого вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про особистісне і професійне зростання, вміє досягати нових педагогічних цілей.

У комплексі заходів щодо модернізації вищої освіти України велике значення відводиться вирішенню проблем сільської школи, яка завжди була і залишається важливою складовою освітньої системи, а нерідко єдиним центром спілкування і взаємодії учнів, центром кваліфікованого інформаційного забезпечення. Вона повинна сприяти збереженню та розвитку національних традицій, зростанню унікального потенціалу української культури й духовності. А для цього великого значення набуває вирішення проблеми підготовки вчителя саме для сільської школи.

Комплексного підходу вимагає також реалізація оздоровчої функції освітніх закладів. Тому при навчанні в школі та подальшій підготовці фахівців різних спеціальностей валеологія виступає як важливий структурний компонент загального світогляду, як невід'ємна складова подальшої професійної діяльності. Але велика інтегративність валеології та основ безпеки життєдіяльності (ОБЖД), дефіцит спеціального навчально-методичного забезпечення ставить питання про залучення до учбового процесу засобів навчання, типових для інших дисциплін, зокрема біології, хімії, екології тощо. На жаль, не всі вчителі озброєні методами навчання, властивими цим предметам. Тому виникає конфлікт між інтегративністю навчальної дисципліни та реалізацією міжпредметних зв'язків при її викладанні. Особливо гостро він проявляється в сільській школі, де завжди не вистачає фахівців відповідної кваліфікації. Для розв'язання наведених суперечностей необхідно побудувати особливу структуру й технологію підготовки вчителя валеології.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Погіршення демографічної ситуації в країні призвело до збільшення кількості малокомплектних шкіл у сільській місцевості, які суттєво ускладнюють здобуття повноцінної освіти. Тому необхідно шукати шляхи вдосконалення їх роботи, підбираючи відповідну методiku навчання для фахової підготовки сільського вчителя. Адже без методики педуніверситет не відбудеться як вищий навчальний заклад, а вчитель не стане Вчителем [4, 185].

Сільська неповнокомплектна школа – це особливий тип закладу освіти, в якому навчається більшість сільських дітей. Характерна особливість її – мала наповнюваність окремих класів, наявність класів-комплектів, викладання вчителем кількох предметів [4, 184].

Досвід показує, що вчителю малокомплектної школи слід мати багатопрофільну підготовку. При цьому вона повинна бути не предметно, а професійно спрямована (Пашенко В., Гриньова М.), і має забезпечувати формування вмінь вирішувати професійні завдання майбутньої діяльності та виконувати певні педагогічні функції з позицій особистісно-зорієнтованої парадигми навчання [4, 21]. Варто погодитись з Коваленко Н. та Максименко Н., що мала кількість учнів у класах сільських шкіл створює можливості для особистісно-зорієнтованого навчання. Учні можуть працювати у власному темпі, виходити за межі програми з улюбленого предмета. Тому важливо, щоб сільський учитель був готовий до розробки індивідуальних навчальних планів для учнів, до створення авторських програм. Для цього потрібно, щоб вищі навчальні заклади, готуючи своїх випускників до роботи в малокомплектній школі, велику увагу приділяли організації гурткової роботи [4, 185]. Маючи навантаження, менше за норму, фахівці повинні вести гуртки, факультативи, студії, керувати позакласною та науково-дослідницькою роботою учнів. А це висуває особливі вимоги до побудови навчально-виховного процесу, що підносить значення методики викладання спеціальних дисциплін.

Традиційна система підготовки фахівців, основою якої є переважно аудиторні методи навчання, досить жорстко контролює інформаційний потік, приділяючи багато уваги механічному вивченню студентами навчального матеріалу, реалізуючи інструктивний метод навчання замість конструктивного, який сприяє глибокому самостійному творчому опрацюванню і засвоєнню знань. Важливо насамперед вчити майбутнього фахівця постійно вчитися, щоб у разі необхідності він міг сам пристосуватися до конкретної ситуації, ставши суб'єктом освіти своєї особистості. Тому, на наш погляд, у процесі організації навчально-виховної діяльності важливо створити сприятливі умови для стимулювання особистої активності студентів і оптимізації професійно-практичної діяльності на основі засвоєних теоретичних знань.

Життя доводить, що освіта і здоров'я нерозривно взаємопов'язані. Тут діє динаміка, яку не можна ігнорувати, якщо є бажання забезпечити захист, підтримку та сприяння справі освіти і охорони здоров'я молодого покоління [2, 3]. Тому згідно з визначенням у Державній національній програмі „Освіта (Україна XXI століття)” головних стратегічних завдань національної освіти, наказом Міністерства охорони здоров'я та Міністерства освіти України від 7.05.1999р. за №25/31 „Про прилучення до Міжнародного проекту „Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю” в Україні було впроваджено міжнародні проекти „Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю”.

В усіх класах загальноосвітніх шкіл вважається доцільним введення інтегративного курсу „Основи здоров'я”, який включає валеологію та основи безпеки життєдіяльності. Ідеї культури фізичного та психічного здоров'я знаходять відображення в змісті різних предметів на рівні практичного утвердження в свідомості молоді необхідності бережливого ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших людей як до найвищої цінності [4, 154].

Тому природно, що валеологію вважають однією з базових дисциплін при формуванні навчальних планів для вузів.

На жаль, майже всі дослідження, які тим чи іншим чином розглядають проблему валеопідготовки майбутніх учителів (біології, хімії, математики, початкового навчання, фізичного виховання), спеціалістів з фізичної реабілітації тощо, залишають без відповіді нагальні питання спрямованості фахової валеологічної освіти на сільську школу.

**Формулювання цілей статті.** Завданням нашої роботи була розробка моделі технології підготовки студентів – майбутніх учителів валеології – до викладання в сільській місцевості. Ми розглядаємо підготовку вчителя валеології як суб'єкта, що не тільки має міцні валеологічні знання та активну позицію щодо ведення здорового способу життя. Він повинен уміти:

- організувати навчально-виховний процес для формування валеологічного світогляду в своїх учнів;
- аналізувати існуючі й створювати власні навчальні програми;
- інтегрувати, розподіляти та планувати навчальний матеріал;
- добирати ефективні форми, методи і засоби навчання відповідно специфіки малокомплектної школи.

**Виклад основного матеріалу.** Важливим завданням у процесі підготовки фахівців-валеологів до педагогічної діяльності є мотивація формування та розвитку професійних якостей особистості. Вирішення цього завдання можливо на основі особистісно-діяльнісного підходу в навчанні.

Метою системи підготовки педагогів-валеологів для сільської школи має бути не стільки передача інформації, скільки формування і розвиток наукового стилю пізнавальної діяльності. Він необхідний при використанні особистісно-зорієнтованого та діяльнісного підходу до учнів у подальшій роботі вчителя валеології. Для цього необхідно змінити технологію навчання студентів – від пасивного сприймання інформації та запам'ятовування, до формування активного творчого мислення при розв'язанні нестандартних ситуацій.

Найкращим підходом для реалізації поставленої мети вважається інтерактивне навчання. В курсі методики викладання валеології студенти повинні самостійно опрацьовувати навчальний матеріал до початку заняття; лекції перетворюються на всебічне обговорення проблеми; практичне заняття – аналіз відеоуроків, творча індивідуальна або групова розробка фрагментів уроків різних типів, сценаріїв виховних годин, планів екскурсій, обговорення методичних проблем тощо.

В курсі „Основи валеології” основна увага приділяється експериментальним діагностичним методам керування власним здоров'ям, виробленню навичок самоорганізації, самоаналізу, рефлексії тощо.

Рольові та ділові ігри, тренінги, проблемні ситуації, що реконструюють професійну діяльність, ставлять студента в активну позицію, стимулюють ініціативність та самостійність у ситуаціях вибору між різними мотивами, цінностями, ролями, позиціями. За допомогою рефлексії, переосмислення

власних стереотипів ці методи призводять до творчої переробки ситуації, до саморозвитку особистості майбутнього вчителя.

При підготовці спеціалістів-валеологів для сільських шкіл вважаємо доцільним введення таких спецкурсів, як: „Науково-дослідна та гурткова валеологічна робота в школі”, „Методика виготовлення наочних посібників з валеології”. Вони допоможуть учителю:

- спланувати та за допомогою учнів оформити кабінет валеології та інші навчальні приміщення;
- виготовити наочні посібники в умовах дефіциту навчально-методичного забезпечення;
- організувати роботу валеологічного гуртка;
- створити діючу валеологічну службу в школі;
- проводити оздоровчу роботу з дорослим населенням сільської місцевості.

**Подальшого вирішення вимагають такі питання:**

- Підготовка вчителів для сільської школи за кількома спеціальностями, включаючи спеціальність „Валеологія”.
- Підготовка вчителів валеології спеціально для роботи у малокомплектній школі.
- Запровадження профільного допрофесійного навчання учнів сільської школи – підготовка абітурієнтів для педагогічних ВНЗ.

**Висновки з даного дослідження:** Ефективність процесу валеологічної підготовки майбутніх учителів-валеологів до роботи в малокомплектній школі залежить від реалізації комплексу визначених нами педагогічних умов організації навчального процесу, а саме:

- удосконалення змісту і принципів структурування предметів “Основи валеології” та „Методика викладання валеології” відповідно сутності професійної діяльності вчителя сільської школи;
- залучення студентів до практичної науково-дослідної професійно-валеологічної діяльності як засобу формування творчого оздоровчого мислення, становлення професійної самосвідомості майбутніх фахівців;
- створення відповідного професійно-педагогічного середовища, що сприятиме усвідомленню відповідального ставлення до власного здоров’я, професійному самоствердженню;
- підготовки майбутніх учителів валеології до цілісного використання новітнього навчально-методичного забезпечення із комплексною реалізацією міжпредметних зв’язків.

Ми згодні з Кураєвим А.А. та Зайкіним М.І., що нове освітнє замовлення суспільства стане реально виконуваним, якщо сільська школа з режиму боротьби за виживання, в якому вона всюди знаходилася протягом ряду останніх років, перейде в режим активного оновлення, продовження кращих освітніх традицій [4, 49, 3].

*Список використаних джерел*

1. Данюшенков В.С., Гилязова О.Г., Зайкин М.И. Технологические подходы к обучению учащихся в сельской школе. – Киров, 2000.
2. Костик Н.М. Даючи знання – не відбирай здоров'я (З досвіду роботи вчителів початкової школи в рамках „Європейської мережі шкіл сприяння здоров'ю”). – Славутич, 2000. – 36с.
3. Кураев А.А. О региональной направленности образовательного процесса в системе довузовской подготовки будущих учителей сельских школ // Высокие технологии в педагогическом процессе. – Т.1. – Н. Новгород, 2002.
4. Підготовка майбутнього вчителя природничих дисциплін в умовах моделювання освітнього середовища / Кол. авт. – Полтава: АСМІ, 2004. – 472с.